

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

«СТАТИСТИКА – ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 3

Частина II

**Одеса
2017**

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ФАКТОР ДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Шаповаленко О. О.¹, Ольвінська Ю. О.²

1 – студент, кафедра статистики,

2 – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Шаповаленко О. О., Ольвінська Ю. О. Соціальна політика як фактор демографічного розвитку країни. У статті розглянута сучасна демографічна ситуація в Україні. Проаналізовано основні напрямки соціальної політики, що сприятиме демографічному розвитку країни.

Ключові слова: соціальна політика, міграція, народжуваність, смертність

Шаповаленко О. О., Ольвинская Ю. О. Социальная политика фактор демографического развития страны. В статье рассмотрена современная демографическая ситуация в Украине. Проанализированы основные направления социальной политики, что будет способствовать демографическому развитию страны.

Ключевые слова: социальная политика, миграция, рождаемость, смертность

Shapovalenko O. O., Olvinskaya J. O. Social policy is the factor of the demographic development of the country. The article considers the current demographic situation in Ukraine. The main directions of social policy are analyzed, which will contribute to the demographic development of the country.

Keywords: social policy, migration, fertility, mortality

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Шаповаленко, О. О. Соціальна політика як фактор демографічного розвитку країни [Текст] / О. О. Шаповаленко, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 3. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2017. – С. 88 – 93.

Однією з основних проблем сучасного демографічного розвитку країни є депопуляція населення яке становить реальну загрозу для державного та суспільного благополуччя та набуло масового характеру. Державне регулювання демографічного розвитку соціально орієнтованого суспільства досягається у процесі поступового перетворення і вдосконалення всіх видів соціальних відносин, видів і форм життєдіяльності населення, на яке повинна бути спрямована соціально – економічна політика.

Аналізу соціально-економічної сутності демографічної кризи, її при-

чин і наслідків присвячені праці таких науковців як Е. Лібанова, В. Онікієнко, С. Пирожков, І. Прибиткова, В. Тешенко, Бойченко та ін.

Метою статті є аналіз стану, динаміки та наслідків депопуляції населення в Україні, а також визначення напрямів його подолання в Україні.

Населення є одним із головних індикаторів соціально-економічного та екологічного розвитку держави та її регіонів – основою формування трудового потенціалу. Тому демографічний розвиток має розглядатися не тільки як складова частина, але і як стратегічна орієнтація соціально – економічного регулювання. При цьому завдання в галузі демографічного розвитку повинні вирішуватися за допомогою зусиль всіх видів соціальної політики (в галузі праці і заробітної плати, зайнятості і освіти та професійного навчання, охорони здоров'я, соціального забезпечення тощо) .

Далі розглянемо більш детально сучасну демографічну ситуацію в Україні та причини її погіршення з метою визначення основних першочергових напрямків соціальної політики здатних її поліпшити.

За одинадцять років чисельність наявного населення України скоротилась більше ніж на 4,5 млн. осіб або майже на 10%, враховуючи втрати населення в результаті тимчасової окупації території Автономної республіки Крим і міста Севастополя .

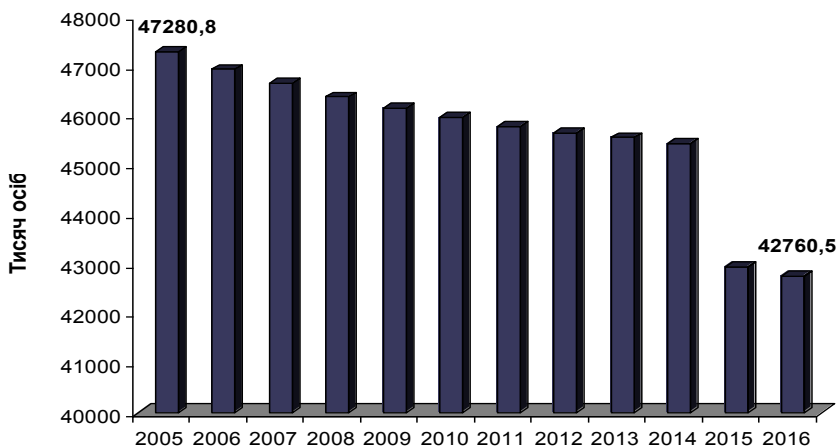

Рис. 1. Динаміка чисельності наявного населення України за 2005-2015 рр. (на початок року)

Відомо, що зміни в чисельності населення відбуваються в результаті двох факторів: природного руху та міграційних процесів. Основним фактором скорочення чисельності населення України за досліджуваний період було перевищення смертності над народжуваністю, тобто природне скорочення, в результаті чого втрати населення склали майже 2,4 млн.

осіб. За рахунок міграційних процесів чисельність населення збільшилась майже на 228 тис. осіб, тобто міграція протягом усього аналізованого періоду виступала у якості фактора, що стримував скорочення чисельності населення .

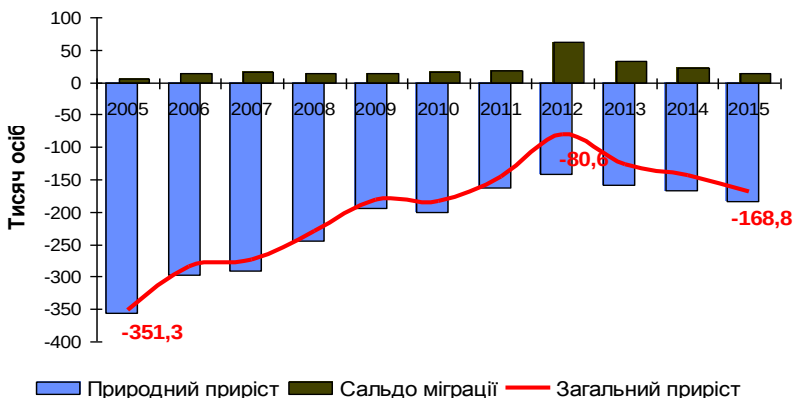

Рис. 2. Компоненти динаміки чисельності населення України за 2005 – 2015 рр.

Як видно, останніми роками дещо сповільнилися темпи природного скорочення населення, що зумовлено, в першу чергу, зростанням народжуваності в країні. Слід відмітити, що такий самий як і в Україні рівень народжуваності має більшість європейських країн. Натомість рівень смертності у нашої країни вищий у Європі.

Наочно динаміку показників природного руху населення України представлено на наступному рисунку 3.

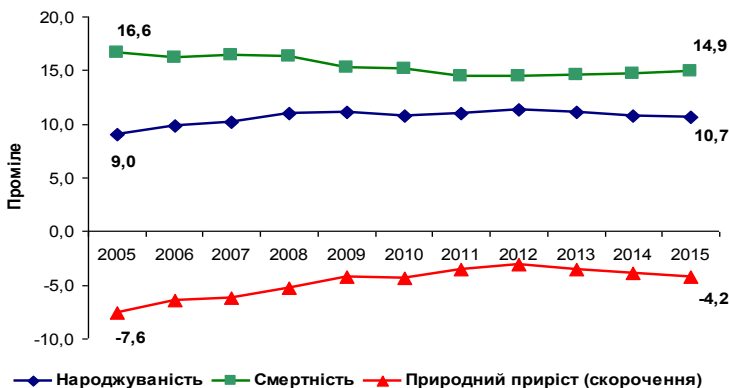

Рис.3. Динаміка коефіцієнтів природного руху населення України за 2005-2015 рр.

За 11 років коефіцієнт народжуваності збільшився на 19%. Що ж

стосується смертності, то необхідно відмітити, що до 2011 р. відбувалось певне зниження коефіцієнта смертності, а вже починаючи з наступного року тенденція до зростання смертності продовжилась. В результаті цього рівень смертності зріс на 3%.

Головними особливостями процесу смертності в Україні, окрім надзвичайно високого рівня є:

- по-перше, велика різниця в рівнях чоловічої та жіночої тривалості життя, яка у 2015 р. становила майже 10 років;

- по-друге, дуже висока сверхсмертність чоловіків, особливо в найбільш активних продуктивних вікових групах – від 20 до 50 років (більш ніж у 3 рази);

- по-третє, високий рівень смертності від тих захворювань, які світова медицина вже давно і успішно лікує.

Особливості природного руху населення призвели до трансформації вікової структури населення України

Таблиця 1

Динаміка вікової структури населення України за 2005 – 2015 рр. (%)

(на початок року)

Роки	Вік		
	0 - 14	15 - 59	60 років і старше
2005	14,8	64,4	20,8
2010	14,2	65,2	20,7
2016	15,3	62,6	22,1

Характерною рисою аналізованого періоду було подальше поглиблення процесу постаріння населення, який визначається підвищенням частки осіб віком 60 років і вище в загальній чисельності населення. Як видно, за 11 років вона зросла на 1,3 відсоткових пункти або більше ніж на 6%. Подальше старіння населення неминуче призведе до постаріння економічно активного населення, що вимагатиме змін у політиці в сфері зайнятості, що проводиться як властями, так і підприємцями.

Таким чином поведений аналіз показав, що демографічна ситуація, що склалася сьогодні в Україні потребує проведення активної соціально – демографічної політики як на державному так і на регіональному рівнях здатної призупинити подальше погіршення ситуації.

По перше, потрібно призупинити темпи скорочення чисельності населення. А цього можна досягнути шляхом збільшення народжуваності, що на наш погляд, зараз мало ймовірно і, як було показано вище, даний показник знаходиться на рівні європейських країн. А, по – друге, скороченням смертності населення. Стосовно даного показника в Україні є козальний резерв для цього. А також, ще одним фактором здатними позитивно вплинути на формування чисельності населення може стати міграційний. Як було показано, останніми роками вона виступає у якості фактора, що стримує скорочення чисельності населення. Але регулювання

імміграції до країни повинно бути спрямоване не на подолання депопуляції, а на уповільнення її темпів.

Таким чином, усе вище сказане дозволяє виділити основні пріоритетні напрямки соціальної політики України:

1) у сфері охорони здоров'я і зниження смертності мають бути:

- удосконалення системи охорони здоров'я;
- зменшення соціально – детермінованих відмінностей у захворюваності і смертності (СНІД, туберкульоз тощо);
- підвищення якості медичного обслуговування;
- створення безпечних умов праці;
- профілактика та зниження професійної захворюваності;
- охорона й збереження здоров'я дітей;
- створення страхової медицини.

2) у сфері народжуваності та сімейної політики це:

- формування сприятливого соціально-психологічного клімату в суспільстві для утворення сім'ї та позитивної налаштованості громадян на сімейні цінності;

- створення для жінок сприятливих умов для поєднання ними материнських функцій та професійних обов'язків;

- посилення державної допомоги сім'ям з дітьми, особливо мало-забезпеченим;

- пільгове кредитування сімей з дітьми, які здійснюють будівництво та придбання житла у власність тощо.

3) у сфері старіння населення:

- підвищення рівня соціального забезпечення пенсіонерів;

- залучення пенсіонерів до активного способу життя поза сферою трудової діяльності;

- розвитку мережі спеціальних закладів для людей похилого віку та інвалідів;

- розвитку системи надання первинної медико-санітарної допомоги особам похилого віку, особливо самотнім тощо.

4) у сфері міграції:

- зменшення масштабів зовнішньої, зокрема, трудової міграції, подолання її негативних наслідків;

- захист прав та інтересів мігрантів, у тому числі вимушених переселенців та біженців;

- створення системи інформування населення про можливості працевлаштування в інших регіонах країни;

- збільшення можливостей легального працевлаштування громадян України за кордоном та забезпечення їх соціальної захищеності тощо.

Таким чином, необхідність управління демографічним розвитком потребує проведення відповідної демографічної та соціально – економічної політики, яка зумовлюється необхідністю задоволення суспільної потреби у відтворенні населення, його розміщенні на території та в масшта-

бах і пропорціях, які б відповідали перспективам соціально – економічного розвитку держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Підгорний А. З. Соціально-демографічна статистика: підручник / А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова, Ю. О. Ольвінська, К. В. Вітківська / за ред. А. З. Підгорного. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2017. – 450 с.
2. Бойченко Е. Вплив демографічних чинників на функціонування ринку праці / Е. Бойченко // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 8. – С. 24–29.
3. Державна служба статистика. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Лібанова Е. Оцінка демографічної політики за допомогою поздовжніх і поперечних показників народжуваності / Е. Лібанова, П. Шевчук // Україна: аспекти праці. – 2008. – №2. С. 25–31.
5. Самоєнкова О. В. Соціальна статистика: навчальний посібник / О. В. Самоєнкова, Ю. О. Ольвінська. - Одеса: ОДЕУ, 2009. – 102 с.
6. Підгорний А. З. Статистичні методи в управлінні розвитком регіону : монографія // А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова, О. Г. Милашко та ін. – Одеса : ФОП Гуляєва В. М., 2016. – 218 с.
7. Витковская Е. В. Статистические методы – инструмент изучения социально-экономических процессов / Е. В. Витковская, А. З. Подгорный, Ю.О. Ольвинская [и другие] // Историк-экономист С.Я.Боровой и проблемы современной истории экономики: к 110-летию со дня рождения С.Я.Борового: монография. - 2013. – С. 211-256.
8. Корольова, Т. С. Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону: монографія / [А. З. Підгорний, К. В. Вітківська, О. Г. Милашко, Т. В. Погорелова, Т. С. Корольова та ін.]. – Одеса : АТЛАНТ, 2012. – 303 с.
9. Вітківська, К. В. Статистичне оцінювання впливу факторів на рівень смертності / К. В. Вітківська, А. З. Підгорний // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2009. – Вип. 37. - С. 129-133.
10. Підгорний, А. З. Демографічна статистика: навчальний посібник / А. З. Підгорний, К. В. Вітківська. - Одеса: ОНЕУ, 2013. – 50 с.
11. Вітківська, К. В. Оцінка резервів підвищення тривалості життя населення на регіональному рівні / К. В. Вітківська // Вісник соціально-економічних досліджень. Вип.25 / Одес. держ. екон. ун-т. – Одеса: ОДЕУ – 2007. - №40. – С. 229-234.